

gelijkenis van het vischnet, aan welk slot het heet vs. 49 en 50: „Alzoo zal het in de volcinding der eeuwen wezen. De engelen zullen uitgaan, en de boezen uit het midden der rechtvaardigen afgescheiden; en zullen ze in den vurigen oven werpen; daar zal zijn weening en knersing der tanden.” Alzoo ook hier zijn het de rechtvaardigen, die blijven, en de boezen worden uit het midden der rechtvaardigen afgescheiden.” Zoo ook was er een „stam Davids,” d. i. het Davidisch geslacht, en die stam werd tot op den tronk afgehouden, en al het opgegaane hout er afgekap, maar de tronk bleef in den grond leven, en uit dien afgehouden tronk van Isai kwam weer een rijkdom voort. Juist zoals de Heere het ook tot Jesaja in zijn roepingsvisioen van Isai zei, dat het volk tot op zijn wortel zou worden afgekap, maar dat er een tiende gedeelte zou blijven aanzitten; dat daarna ook dat overgebleven tiende gedeelte zou worden afgekap, zoo dat er niets aan den tronk overbleef; maar dat er ook zoo in dien tronk het heilige zaad zou overblijven, en dat dit heilig zaad in den tronk het steunsel zijn zou en de profetie der toekomst in zich zou dragen (6:13). En dit licht de Heere dan ook aan Jesaja in dezer voege toe, dat het met het volk zou gaan als met een eikeboom, of een haagelk, die wel zijn bladeren afwerpt, maar nochtans uit zijn stam weer opbloeit. Zoo toch staat er in vs. 12 en 13: „Want de Heere zal die menschen verre wegdoen, en de verlaten zal groot wezen in het binnenste des lands. Doch nog een tiende deel zal daarin zijn, en het zal wederkeren, en zijn om af te weiden. Maar gelijk de eik en gelijk de haagelk, in denwelken na de afwerping der bladeren nog steunsel is, alzoo zal het heilige zaad het steunsel daarvan zijn.” Alzoo ook hier afwerping van het verloren, onderwijl de stam blijft, en opnieuw uitbloeit. Iets waaraan nog zij toegevoegd, dat ook Paulus in Rom. 11 spreekt van de gesaligde menscheit, als van een boom, waarvan de wilde takken worden afgebroken. Ook hier dus niet de voorstelling dat de boom weggaat, en enkele takken gered worden, maar omgekeerd, dat de boom blijft, en de wilde takken er af gaan. Ja zelfs, dat wie van elders gered zal worden, in dezen blijvend boom moet worden ingeënt. Het is op dezen grond, dat we als onschijnbaar afwezen elke voorstelling, die ons wil gelooven doen, dat de boom, de stam der menscheit weggaat, en dat de goede takken er worden afgebroken. Neen, ook bij de menscheit, ook bij ons menscheit geslacht, gaat de vaste regel van alle organisch leven door: de boom, de stam blijft, maar de waterloten, en de verknardde takken gaan er van af. Of anders gezegd: De menscheit wordt zelf vernieuwd, ons menscheit geslacht als zoo-danig wordt herschapen, en wat niet ten leven verkoren is, wordt er afgebroken, er van afgescheiden, en gaat er van weg.

Het is er mee als in de dagen van Noach. Van de miljoenen menschen die er destijds leefden, werden slechts acht personen in de arke gered, en toch ontken niemand, dat in die arke ons menscheit geslacht gered werd. Anders toch zou men moeten zeggen, dat er na den Zondvloed geen menscheit geslacht meer bestond. Ook toen bleef alzoo de stam der menscheit in de arke, en de miljoenen wilde takken waren er afgebroken. En wat toen de Zondvloed deed, dat doet ook nu de Doop, als Sacrament der wedergeboorte. Iets waarop de heilige apostel Petrus met zoveel nadruk wijst als hij spreekt van de dagen van Noach, en nu zegt: „Die eertijds ongehooft waren, wanneer de lankmoedigheid Gods eenmaal verwachtte in de dagen van Noach, als de arke toebereid werd; waarin weinige (dat is acht) personen behouden werden door het water; iets waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt, niet die eene aflegging is der vuilheid des lichaams, maar die eene vraag is eener goede conscientie tot God, door de opstanding van Jezus Christus.” In zulk een uitspraak ziet nu de oppervlakkige lezer niets dan een aanhaling, maar wie de Schrift doorgrondt, leert en weet meer. Het is de aanduiding van de overeenkomst tusschen hetgeen toen geschied is, en nu geschiedt. Toen: al de overigen afgescheiden, afgesneden en vergaan, maar ons geslacht in de arke gered. En zoo ook nu: de lieden der booze conscientie vergaan, maar de lieden der goede conscientie behouden door het water des doops. Niet door de kracht van dit water, maar door de kracht der opstanding van Christus, want juist in die opstanding van Christus is de opstanding, de herschepping der menscheit, in beginsel gegeven. En daarom volgt er in vs. 22: „Van Christus, welke is aan de rechterhand Gods, opgevaren ten hemel, de engelen en machten en krachten hem onderdanig gemaakt zijnde.” Alzoo de herboren, de herschapen, de vernieuwde menscheit onder Christus als haar hoofd, en zulks weer niet die menscheit buiten de overige schepping, maar in verband met alle dingen, met gansch het heelal. „Alle engelen, en machten en krachten hem onderdanig.” Toen dan ook onze vaderen in hun Doopformulier aan het gebed toegekomen, van Noach en zijn acht zielen gewaagd, en de kerken bidden leerde: „Gij, o God, die de onbetuigbare wereld met den Zondvloed gestraft, maar Noach en zijn acht zielen behouden hebt,” overlaaden ze het gebed niet met een overvallende herinnering, maar beelden ze een heilige, alomvattende, heel de bestemming der kerk uitdrukkelijk waarheid. Gelijk toen de onbetuigbare wereld onderging, en toch het wezen der wereld en het wezen van ons menscheit geslacht in die arke behouden werd, zoo behoudt nu ook God, door den Doop, d. i. door de herschepping, vernieuwing en wedergeboorte, waar van de Doop het zinbeeldig Sacrament is, den door Hem geschapen en voor zijn eigen

heerlijkheid bestemden stamboom van ons menscheit geslacht, en met dat menscheit geslacht heel zijn oorspronkelijke schepping, of wilt ge: „alle dingen,” ook al gaat het verworpen er eens uit weg en voor eeuwig teloor.

En verstaat ge nu alzoo de Voorbeschikking als het vrijmachtige raadsbesluit Gods, om eens alle zonde, alle ergernis, al wat verworpen en verloren is, uit zijn goddelijke schepping af te scheiden, en de aldus gezuiverde schepping, met het menscheit geslacht als haar kern en middelpunt, tot de eeuwige heerlijkheid te leiden, en in die verheerlijking van zijn werk zich zelven te verheerlijken, mits zoo dat vaststa, welke personen die herboren menscheit zullen uitmaken en welke niet, immers dan springt het terstond in het oog, dat de *gemeene gratie* niet van dat besluit der Voorbeschikking kan worden uitgesloten. Immers zonder die *gemeene gratie* zou er geen ontwikkeling van ons menscheit geslacht geweest zijn, maar heel ons geslacht reeds bij Adam in den eeuwig dood zijn afgesneden geweest. Zonder die *gemeene gratie* zou er geen plek op aarde voor Gods kerk geweest zijn, om op te komen en zich te ontplooiën. En ook zonder die *gemeene gratie* zou voor de uitverkorenen zelven geheel die voorbereidende genade ontbroken hebben, die ons Arminiaans maakt als we haar *particulier* nemen, en die alleen als deel der *gemeene gratie* recht en reden van bestaan heeft.

„Zweefde op de wateren.”

De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond. En de Geest Gods zweefde op de wateren.

Geest en stof zijn niet één. Ze zijn in wezen onderscheiden. En nochtans gaat tel, al wie geest en stof derwijs uiteenrukt, als paste het een niet op het ander, als ontbreken tusschen beide alle lichte, vaste, duurzame betrekking, ja, als stonden beide strijd tegenover elkander.

Na het eerste vers van Genesis 1 is er geen zoo heel de schepping beheerscht als het tweede vers van hetzelfde hoofdstuk.

Vers één stelt drieërlei fundamentele onderscheiding: Geest onderscheidt maken tusschen God en de wereld, tusschen hemel en aarde, tusschen de eeuwigheid en den tijd.

En zie, aan die drie grondonderscheidingen, die heel onze denkwereld en de wereld onzer voorstellingen moeten beheerschen, voegt nu vers twee een tweetal andere, evenzoo fundamentele uitgangspunten toe. En wel ten eerste, dat de stof en de geest niet vermengd, noch ook één en hetzelfde zijn, maar ook ten andere dat er tusschen geest en stof een vaste, en door God verordende betrekking bestaat, hier uitgedrukt in de beeldsprakige woorden, dat *de Geest Gods zweefde op de wateren.*

De tegenstelling is zoo scherp mogelijk. Er is enerzijds: de aarde die woest en ledig was, een afgrond of bajert, in duisternis gehuld. Maar ook anderszijds de *Geest van God* die over, die op deze wateren van den woesten, ledigen afgrond zweefde, en zijn heerlijk werk in dien chaos ging uitrusten.

Slechts versta men dat „woest en ledig” hier niet verkeerd, en zij op zijn hoede tegen een aan de Schrift vreemde uitlegging, waardoor men dan zinder woorden vaak verdonkerd heeft.

Naar onze Kanteekenen oordeelen en nu nog door de beste uitleggers bevestigd wordt, is onder dit „woest en ledig”, volstrekt niet te verstaan, iets dat *verwoest* en *onledig* was, maar uiterst eenvoudig het chaotische, waarin nog geen orde, geen leven, geen nader ontwikkelde schepping was uitgekomen.

Onze Kanteekenen zeggen, dat de aarde nog woest en ledig was, omdat zij nog was zonder al zulke gedaante, orde, onderscheid, sieraad, gebruik en inwoners als naderhand daarin geschapen zijn.

Zoo is de akker nog woest en ledig, eer de ploegschaar de voren openlegt en het zaalkoren er in wordt uitgestrooid. Zoo is de boom nog woest en ledig, als de lente pas nadert en het eerste uitbitten nog toef. Ja, zelfs voor uw bewustzijn kunt ge zeggen, dat uw bewustzijn in de wieg nog „woest en ledig” was, omdat nog zoomin eenige gedachte als eenige voorstelling daarin was opgekomen.

Verwerpen moet ge daarom wat sinds een halve eeuw met toenemende aandring ons is diets gemaakt, alsof namelijk de wereld eerst geordend, rijk gesierd en vol leven was geweest, en alsof ze daarna „woest en ledig” was gemaakt. Men dacht daarbij dan, aan den val der engelen.

Hun zonde, hun opstand, hun val zou oorzaak geweest zijn van den eersten vloek die over Gods schoone schepping gekomen was.

Eerst zou er alzoo een wonderlijke, ons niet nader getekende, treurige glorieuse schepping uit de hand onzes Gods zijn voortgekomen, en het zou van die wereld zijn, dat we in Gen. 1:1 lezen, dat God den hemel en de aarde schiep „in den beginne”, dat wil dan zeggen in verre eeuwen die achter het paradijs liggen.

Daarop zou dan eerst gevolgd zijn een leven van glorie, toen de morgensterren vrolijk zongen, en de kinderen Gods, dat zijn de engelen, juichten.

Menschen waren er toen nog niet. De eenige redelijke schepselen in die schoone wereld Gods waren toentertijd, in die verre achter het paradijs liggende eeuwen, alleen nog maar de engelen Gods.

En dit duurde totdat Lucifer viel, en de „zoon van den morgen”, de geestelijke morgenster Gods, in een Satan omsloeg en een duivel werd.

Toen namelijk zou die eerste, oorspronkelijke, overbeelkende schepping Gods, om de zonde der engelen, met den eersten vloek gestraft zijn geworden, en in dien aanstands volgenden vloek, zou die schepping van den eersten morgen toen geworden zijn, tot wat we in Gen. 1:2 lezen, een woeste, ledige, chaotische massa, een in duisternis en donkerheid gehulde afgrond.

Dere voorstelling nu moet ge geheel uitschakelen, ook al heeft ze de laatste twintig jaren zelfs de best geloofige predikers allengs verliet en verleid.

Want wel wordt diezelfde uitdrukking van „woest en ledig,” zoo b. v. Jp. Deut. 32:10, Psalm 102:40, en elders, *dagerna* vastelijk

gebezigd om uit te drukken wat woest *gewoest* en ledig *gemaakt* was; maar dat is volkomen natuurlijk, omdat alle verwoesting is een terugkeer van het geordende, met leven vervulde en versterkte tot het chaotische.

Maar dit zegt natuurlijk niets hoegenaamd voor de eerste schepping, omdat er eens „toch een oogenblik moest zijn, toen de eerste ordening, de eerste levendmaking en de eerste versterking ontstond.

Bovendien wordt er in Gen. 1:2 met geen letter van een val der engelen gesproken, noch ook met een enkele syllabe, het teloor gaan van een vroegere heerlijkheid beschreven.

Er staat niet, dat er eerst licht was, en dat daarna de duisternis kwam, en dat God toen weer het licht terugriep. Maar, wel omgekeerd, dat er eerst niets dan duisternis was, en dat toen God de Heere voor het eerst, in midden van die duisternis, het licht schiep.

God zeide niet: *Licht, keer weder!* maar heel anders: *Daar zij licht!* en daar was licht.

Dat de natuur „woest en ledig” en in duisternis gehuld was, kan alzoo niet anders betekenen, dan dat God eerst den ongevormden klomp dezer wereld schiep, en daarna in dien ongevormden klomp den rijken der natuur, de ordeningen van dag en nacht, de volheid des levens, en het sieraad zijner glorie te voorschijn en tot aanzijn riep.

En van die wereld wordt nu gezegd, dat de Geest van God over haar zweefde.

Dat zweven staat dan uitgedrukt met het beeld van een vogel, die op zijn vleugelen drijft, en zoo de jongen in zijn nest beschut, verwarmt en tot volter leven uitbrengt.

En nu is het opmerkelijk dat in Deut. 32:10 en 11 juist diezelfde bijeenvoeging voorkomt. Eerst in vs. 10, dat Israël gevonden werd in een land der woestijn, en in een woeste huiltende wildernis; en daarna in vs. 11 dat God over Israël zweeft, „gelijk een arend zijn nest opwekt, over zijn jongen zweeft, zijn vleugelen uitbreidt, ze neemt en ze draagt op zijn vleugelen.”

Vergelijk men toch die beide verzen met Gen. 1:2, dan is het klaar hoe de Geest ons hier zelf de uitlegging biedt, en toont hoe we ook bij Gen. 1:2 aan zulk een zweven van den Geest over de wateren aan den chaos hebben te denken, als het zweven van een vogel over zijn nest is.

Het beduidt dan, dat wel in de woeste, ledige natuur reeds de kiemen, als we zoo zeggen mogen, van wat straks uit zou komen gegeven en aanwezig waren, maar dat eerst de Geest, als de bezielende adem Gods, deze kiemen ten leven ontwikkelde, en uit den chaos de schoon geordende, rijk bezielde en gesierde paradijswereld kon te voorschijn brengen.

En dit nu wordt volstrekt niet alleen gezegd van de schepping des menschen of van „menschen stiel”. Integendeel, dit bezielen ten leven door den adem van Gods Geest wordt hier op alle schepselen toegepast. Op het uitkomen van het licht, op den glans der sterren, op plant en dier. Algemeer naar de uitspraak van Psalm 104:30, waar het juist van de dieren heet: „Zendt Gij *uwen Geest* uit zoo worden zij geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.”

In de Schepping is niet alleen het werk des Vaders, uit wien alle dingen zijn; noch ook alleen het werk des Zoons, door wien alle dingen zijn; maar evenzoo het werk van den Heiligen Geest, die alle schepsel, en alles in het schepsel ten leven bezielt.

In de lente Gods Geest zwevende over de verstorven natuur, om haar nogmaals tot ontluiking van haar wonderpracht te brengen. Als er een kindeke zal geboren worden, Gods Geest zwevende over de zwangere vrouw, om dat kindeke ter wereld te doen geboren worden.

Gods Geest wonderbaar niet alleen in de schepping en de herschepping uwer ziel, maar wonderbaar evenzoo in het wonderde borduursel van uw lichaam, gelijk God het schiep en deed uitkomen.

Dat zweven van den Geest van God spreekt alzoo van een werkzaamheid des Geestes, die naar u uitging, toen ge „op vreesselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt zijt” (Ps. 139:14).

Het is God de Heilige Geest, die naar u uitging, die u zocht in uw eerste wording en ontstaan, en die over u zweefde, om u naar lichaam en geest de vonk des levens en des lichts toe te brengen, waardoor eerst het leven en de bezieling in u ontstonden kon.

Maar al is het nu zoo, dat deze werking des Heiligen Geestes over heel uw persoon, tot in de enkele deelen van uw lichaam gaat, zodat uw oog niet zonder den Heiligen Geest zijt, en uw oor niet zonder den Heiligen Geest hoort, toch zijn ook hier graden en trappen.

Het zwakste en het minst innig is de werking des Heiligen Geestes in het leven van de plant. Reeds iets meer komt er van uit in de schepping en in het leven van de hoogere diersoorten. Maar toch, tot eeuwige volheid en rijkdom komt de werking des Heiligen Geestes eerst in den mens, en bij den mens veel meer en veel hooger in de bezieling van zijn geest, dan in de wonderde ordeningen van zijn lichaam.

Als een dichter dicht, een held strijdt, een vorst heerscht, een denker denkt, een liefhebber handt zich ontfemt, schittert er een werking des Heiligen Geestes, die al zijn werking in de natuur te boven gaat.

En nochtans is ook deze werking toch nog niet de hoogste, de rijkste, de intiemste, waartoe de Heilige Geest zich bij het kind des menschen leent.

Die hoogste, die rijkste, die vrijste, die intiemste werking wordt eerst daar gezien, waar God de Heilige Geest in het hart des menschen feitelijk ingaat, en zich dat menschenhart ten tempel en ter woonstede kiest.

Het wonderst in de werking der wedergeboorte, der heiliging en der verheerlijking van Gods uitverkorenen menschenkinderen.

Dan toch is er ten slotte niets, niets meer, dat tusschen den Heiligen Geest en Gods kind scheiding maakt, en de volheid van de werking des Geestes is in een menschenhart doorgebroken.

Doch ook daarbij bereikt de Heilige Geest niet op eenmaal de volcinding.

Ook bij Gods uitverkorenen begint de Heilige Geest eerst met over het jong geschapen leven, als een moeder onder de vogelen over de jongen in haar nest, naderend te zweven, om reeds in dat zweven te koesteren, te verwarmen en te beschermen.

Dan komt Hij nader. Hij lukt het ingestorte leven naar buiten uit. Hij roept het, en zie het vertoont zich. En dan sluit het leven des Geestes zich aan dat nieuw gewekte leven aan.

En ook hier is het eerst in uw hart „woest en ledig,” en de Geest Gods over de wateren uwer ziel zwevend, tot het ook bij u wordt: God zeide: *Daar zij licht!* — en dan is het licht er. Het licht waarin gij zelf eens het licht uws Gods zult aanschouwen.

Amsterdam, 9 Juli 1897.

Hoonen.

Het *Gron. Volksblad* schrijft in antwoord op ons artikel „Verklaring” het volgende:

In den verkiezingsstrijd, nu eenige weken geleden, behelde de *Standaard* een Verklaring van Dr. Kuyper, die zich daartoe geïnteresseerde als „van onderscheiden kanten vernomen hebbende, dat vele Antirevolutionaire kiezeraars, die tot de Ned. Herv. kerk behooren, beducht zijn gemaakt, als zou de overwinning der Antirevolutionaire partij uitloopen op schade voor de Ned. Herv. kerk.”

Van die Verklaring nu drukten wij een zinsnede over, waarin Dr. K. schreef, dat hij „op prijs stelt, waardert en liefheeft, wat in die kerk tot God geboren is en gelijkvormigheid voortaan aan den Beelde Zijns Zoons”. En daarop lieten wij toen deze woorden volgen: „Maar nu weten we, dat Dr. Kuyper in die kerk niets lieft en niets liefhebben kan. Immers al wat in die Hervormde kerk blijft — hij heeft het nadrukkelijk gezegd en nog nooit herroepen — heent de *Koningskroon van Jezus*, en draagt dus alles behalve diens beeld.”

Die woorden zijn onder de oogen gekomen van Dr. K., blijkens hetgeen hij daarover schreef in het laatste „no.” van de *Heraut*, welk blad ondergetekende sinds lang niet meer leest, maar dat hem ditmaal werd voorgelegd, en waarin de redacteur van *Standaard* en *Heraut* tot de redactie van het *Groninger Volksblad* een aantal vragen richt, waarop wij zullen antwoorden, zoodra Dr. Kuyper zal hebben erkend, dat hij vroeger niet maar schreef „dat wie zich aan de Synodale organisatie van het Genootschap bleef onderwerpen, daarmee de *broeken* van *Koning Jezus tegenstaan*,” maar dat „wie niet de *Koningskroon van Jezus hoort*.”

Daarom toch zoo iemand kunnen doen zonder „het te weten, dwalende”; maar dat laatste niet.

Waarom nu ook liet Dr. K. juist dit door ons zoo ernstig gecommentariseerde woord weer weg? Als nu iemand vragen mocht: waarom dat weer opgehaald? Dan antwoorden we: zoo Dr. K. niet zelf dat woord uitspreekt uit zijn „Organ der Gereformeerde Kerken”, „kankert het in die kerken voort. En [dat] mochten wegen mogen we niet toelaten, al bewijst ook dit misschien weer, in de oogen van Dr. K., dat „alle deugden die de Dienaren van Christus in hoofd en hart plegen te sieren (in ons *Blad*) volkomen gemist worden”.

Het is ons moeilijk een citaat voor „echt te keuren, indien hij, die dat citaat te berde brengt, verzuimt u te zeggen, waar het staat. Niemand toch kan van ons vergen, dat we alle onze jaargangen van 1878 gaan doorsnuffelen, om deze zinsnede op te zoeken.

Doch aangenomen, dat het citaat metterdaad luidt, gelijk het daar staat, en dat het verband voor de uitlegging onverschillig is, dan nog ontkennen we ten stelligste, daarmee ooit de onzinnige beschuldiging te hebben bedoeld, dat de ruim twee miljoen leden van de Ned. Herv. kerk met *bevoegdheid* Koning Jezus opzettelijk in zijn souvereiniteit over de kerk zouden hoonen of gehooed hebben.

Hoonen heeft zelfs oorspronkelijk die bevoegdheid betekenende volstrekt niet altoos. Uit het *Midd. Ned. Woordenboek van Verwijs en Verdam* blijkt het tegendeel duidelijk. Om slechts dit „éene” citaat uit „de *Rose*” te nemen: „Sints dat uw hart mint een anderen boven mij, zoo hebt gij mij zeer gehooed.” Hier spreekt de misleide vrouw duidelijk uit, dat zij zich als gehooed beschouwt, ook al bestond er natuurlijk bij haar minnaar in het minst geen *bevoegdheid* open, om haar te hoonen.

De hoon bestond feitelijk, maar droeg volstrekt niet een opzettelijk karakter.

Het spreekwoord: „Buiten schoon, binnen hoon”, toont ten overvloede dat het bewuste en opzettelijke aan het grondbegrip „van hoon vreemd is”.

Doch ook afgescheiden van deze etymologische taalquaestie, is het toch te ongeregeld te wagen, dat iemand, wie ook, ooit had kunnen bedoelen, dat de twee miljoen menschen die nog altoos onder de organisatie leven, dit doen zouden met de opzettelijke bedoeling om den Christus te hoonen.

Er staat „dan” ook in het citaat, „dat we nu nemen zooals het ons voorgelegd wordt, niet dat men „Christus hooft” maar „de *Koningskroon van Jezus*”, en reeds dat toont ten overvloede de bedoeling klaarlijk.

Van Godswege ontving Christus de *Koningskroon* over zijn kerk. Dus ook over de kerken hier te lande.

Hij en hij alleen is in alle kerk de wettige Souverein.

Waar nu in een kerk zich een andere macht opwerpt, die zich souvereine rechten aanmatig, en het Woord van den Koning niet eerbiedig noch gehoorzaam, daar wordt de Souvereiniteit, het hooge gezag, de *Koningskroon* van Jezus aangerand en miskend.

En dit nu noemden we „de *Koningskroon* van Jezus hoonen”.

Juist zooals SLUYTER in zijn *Lof der heylighe Maagd Maria* zingt:

„Soo wie dan d'eer, die Hem alleen toekomt

[als Koning,

Geeft haer, als Koningin, 't is Hem en haer [tot Koningin.”

Een dichterlijke ontboezeming, waarbij eveneens elk denkbeeld van *opzet* is buitengesloten.

Stuit men echter op dat woord „hooenen”, dat wij voor ons taalkundig volkomen verdedigbaar achten, welnu, dan zijn we volkomen bereid om voor hoonen in de plaats te schrijven: *tegenstaan* en *miskennen*. En we doen dit, opdat zoo ernstig verschil ook niet één oogcnblik verloop in het dispuut over een woord.

We veranderen derhalve het citaat en schrijven nu in de slotwoorden: de *Koningskroon van Jezus tegenstaan en miskennen*.

1) Zoo schrijft *Van Ghisèle* in zijn vertaling van de *Anna's* p. 165a: De beaamte vrouwen zachten weenen en schreien, Hen dacht dat zij werden gehooed, Omdat elk van 't geen datse lief had, moeste scheyen.

wat voor ons doel geheel denzelfden dienst doet; en alsnu zullen we gaarne vernemen, wat bescheid het *blad* ons op de door ons gestelde vragen geeft, om, na afloop der vacantie, daarop, desnoodig, te repliceren.

Erpdiens.

VI.

Het altaar is als een hand Gods, die uit den bodem der aarde zich opbuigt, om de gave des menschen, d. i. zijn offerande, aan te nemen.

Welbezien moet niet de mensch het altaar maken, maar het nemen gelijk hij het vindt. Dit wordt bij Israël uitgedrukt in de bepaling dat 1°. het altaar niet van behouwen steen mag zijn; en 2°. dat men niet offeren mag op al wat men een altaar gelijkt te noemen, maar alleen op dien steen, of op dat altaar, dat God zelf aanwijst.

En wel toont de historie, dat dit hooge ideaal, om slechts één offerplek te hebben, opdat de monotheïstische gedachte ook in den eeredienst tot het uiterste zou worden doorgevoerd, niet dan na lange worsteling in het volksbesef doordrong, en gaat feil al wie technisch-pedant elke afwijking van dien hoogen regel in Israël, zelfs nog door Samuel, als bewijs tegen het bestaan van den regel zelven aanvoert; maar in beginsel moet toch metterdaad vastgehouden aan de absolute eenheidsgedachte, dat God één is en zijn altaar één is, en dat het de éne hand Gods is, die zich opbuigt en uitstrekt om de offerande van heel de menscheit in ontvangst te nemen.

De vorm van het altaar deed er op zich zelf niets toe. Bij de Grieken was het vaak rond, bij Israël meest vierhoekig; maar in zijn grondgedachte is het niets dan een verhooging, en in die verhooging de aanwijzing van de plek, waar de mensch zijn offer zal nederleggen.

Het karakter van het altaar wordt daarom geheel door het karakter van de offerande beheerscht.

Nu is de offerande het Gode toebrengen van wat Gode toekomt.

Vormt zich de mensch van hetgeen Gode toekomt nog enge en beperkte gedachten, dan zal die offerande worden afgemeten naar wat op aarde de eene mensch den anderen toebrengt om hem te eeren, en zijn gunst te gewinnen.

De offerande zal dan bestaan in een beest uit de kudde, in een schovet uit den oogst, in allerlei geschenk, dat men Gode toewijdt.

Op dit standpunt is het godsdiensstijf beest nog zeer ondiep. Van de alles beheerschende waarheid, dat wij ons zekeren, met al het onze, Gode hebben toe te wijden, wordt dan nog niets verstaan. God is als een machtig vorst, iets meer nog in macht dan een gewone koning, aan wien dus een nog meerder geschenk moet geofferd worden. Maar toch, de onware grondgedachte blijft, dat aan God een tribut moet afbetaald, en dat het verdere leven van onzen persoon, met al ons overig bezit, voor ons, en niet voor God is.

Met een deel wordt God tevreden gesteld, opdat wij het overige onder zijn hoede zelven bezitten mogen.

Hierin meent zich dan vanzelf een heel andere soort offerande, die bedoelt ongunst af te wenden en toorn te stillen. Het zondebesef waakt op; de ervaring van tegenwoord en ellende doet in de zonde de oorzaak der ellende opsporen. En nu komt het zoenoffer, het schuldoffer, en zooveel meer, om die zonde toe te dekken, en den toorn, die opwelde, te stillen.

In de ordinaantien van het Israëlietisch offer vindt ge nu diezelfde elementen terug, maar zoo opgevat, dat ze ongemerkt en vanzelf in de ideale opvatting van de offerande overleiden.

Het reël karakter gaat weg, en alle offerande wordt symbolisch. De eerstelingen van den oogst treden symbolisch voor heel den oogst in plaats, het dier in het brandoffer beleeft de plaats van den mensch zelven.

Daardoor was het offer in Israël iets geheel anders geworden. Het bedoelde niet meer Gods gunst te koopen of zijn ongunst af te koopen tot den prijs van een lam of ram of vlade of koek. Maar heel anders, om in dit offer de betuiging uit te spreken en te belichamen van het hoogste ideaal van alle religie, in het toewijden van zichzelf en van al wat zijns is, aan den Heere zijn God; en voor zoover de mensch zondaar was, de volkomen erkenning, dat men door zijn zonde zich des eeuwigden schuldig had gemaakt.

Hieruit volgt dat er in het paradijs voor het altaar geen plaats was, en in het rijk der heerlijkheid voor het altaar geen plaats zal wezen.

In het paradijs was geen schuld te verzoenen, en in het rijk der heerlijkheid zal geen schuld te verzoenen overblijven. Alzoo valt het zoen- en schuldoffer weg.

En ook, in het paradijs was de toewijding des menschen van zich zelven volkomen, en in het rijk der heerlijkheid zal ze eeuwiglijk volkomen blijven. Ook het symbool der toewijding valt alzoo weg, waar de zaak en het wezen zelf gevonden wordt.

Voor de *obediencia passiva* in de offerande vervalt alle oorzaak, en de *obediencia activa* is reëel en volkomen aanwezig.

De mensch is dan zelf het offer, dat Gode gewijd wordt, en gelijk eens het paradijs zelf het altaar was, zoo zal de nieuwe aarde *selve* het altaar zijn, waarop de mensch zich Gode toewijdt en aan God geeft.

Eerst waar de schuld heerschte werd het zoenoffer en voor dit zoenoffer het altaar geëischt. En zoo ook, eerst waar de toewijding des menschen aan God geheel onvolkomen werd, moest de symbolische toewijding in het offer den idealen eisch van die algehele toewijding hooghouden.

Vandaar, dat de werking van de onder de inwerkdtaar en offerande Israël offerande, besteld en gehe Christus' kerk, eeuwen toef, nu kan ontbreken.

Hieruit volgt niet, dat wij ook lijke kerk een altaar plaatsen m altaar ook nu nog den gebracht.

Integendeel lezeer bijzonderlijk bereid, dat de daouder Israël albeduidenis hadu priesterschap lischap naar de en dat de Chriontving, niet dliintegendeel, metzou asdoen. Lettprophora's telu.

De geheele zaldus: Want luebloed van stierenneme. Daarom, h hij: „Slachtoffergewild, maar Gberied; brandoffe hebben U niet beik kom (in het gescheven) om Als hij tevoeren offerande, en de wonde hebt U niet bekeag offerd worden), en utwen wil t het eerste weg, in welken wil s offerande des lliénmaal geschie stond wel allen slachtofferen di zonden nimmerm dese, én slacht, hebbende, is in rechterhand Gaa

En geheel in Hebr. 9:22—bijnas door bloe en zonder bloeds geving. Zoo was de voorbedelinge len zijn, door d maar de hemel tere offeranden is niet ingegaan handen gemaakt beeld van het zelven, om nu, geachte Gods hij zichzelven gelijk de hoog heiligdom inga ders had hij d de grondlegging is hij eenmaal geopenbaard, a door Jezus zelf den menschen l en daarna het eenmaal geoffert weg te nemen, der wonde geu hem verzoachten

Het heiliger de heilige ple het altaar is nie is niet meer op Het is alles achtig Jeruzale boven, in het Christus is, n bloed, en waabidden.

Een tweede bracht worden, Christus is ce alleen de schu maar ook de is volkomen v dat overblijft, ik in den doos komen geloof.

Men mag al priester, en g Die hebben v onze priester niet meer op moet niet nog eens voor allen Gods, dat d neemt,” is ste gezicht.

Hierop nu r formeerde ker bouwen voor e

Waar een bracht worden sche Liturgie dan de Luthers beide laatste v onder offer, een tweede o van Christus u